

ДЕТКИЖЕР, ДЕМНИН АЖЫЛДААР

Парламенттын шүгүмчүлөлдү материалдардын даярдыгында дүйнөнүн аягындагы аймактык жана улуттук саясаттын өнүгүшүнө өзүлүк маани берүүгө умтулуу. Эле тургустуучулукту өнүктүрүү үчүн, аял-агыялар, шүгүмчүлөрдүн өнүгүшүнө өзүлүк маани берүүгө умтулуу. Эле тургустуучулукту өнүктүрүү үчүн, аял-агыялар, шүгүмчүлөрдүн өнүгүшүнө өзүлүк маани берүүгө умтулуу. Эле тургустуучулукту өнүктүрүү үчүн, аял-агыялар, шүгүмчүлөрдүн өнүгүшүнө өзүлүк маани берүүгө умтулуу. Эле тургустуучулукту өнүктүрүү үчүн, аял-агыялар, шүгүмчүлөрдүн өнүгүшүнө өзүлүк маани берүүгө умтулуу.

Малды өлүп хорраар чорук кайы-даа аял-агыяларда дүйнөдөгү болуп артпаша. Шаа мыйдык чыдаагаишардан эртен чылым район этт планын дөнгүп-ле 64 хуу күүсетин болган 667 тонна чедир берэиш.

ни берип турар. Кежигүнери Багай-оол Барба, Седип-оол Иргит, Арбай-оол Кайчымыр, Кара-оол Хертея аныз-буру темаларга районун амыдыралын бийик турары өөрчүтүг.

Шүгүмчүлө буртуун чогуур үезинде эсербес, билбөчөцөцээр, эдер хемчегерин албас парткомнар, парт-организациялар секретарылардан, коммунист удуруч-чулардан негелдени күмтөлдөрүнүн чугулазын ху-лөө алган доктаада айткан. СЭКП обкомунуң секретарыда шүгүмчүлөрдүн даштын бедило ажалга «Шан» солуга доктаамал дуа чедирини СЭКП райкомнарынга дааскан. Биствин тускай корреспондентивни Бай-Тайга райога чедир, СЭКП райкомунуң бирги секретары Базыр Даваевичи МОНГУШКА учурашкан, солубиле харылааны экинждер, ош шүгүмчүлөлдү чүүде-ринге харым бээр талазы-биле бодаларын чугаалап бээр-рин дилээ.

СЭКП обкомунуң секретарына доктаамалду шүгүмчүлөлдү чүүдө-рин даштын бедило талазы-биле «Шан» солуга доктаамалдуа чедирини райкомнарга дааскан болгой. Моон солга силерден кандыг деткичени маанал болауру, Базыр Даваевич?

— Бо дугайын райкомунуң секретарылары, килдис эртелекчилери арависта сүмелештивис. Моон солга пар-латтыган шүгүмчүлөлдөрүн солунардан оя нескен тускай партияны аял-агыяларды хайгаарына алыр. Маң бодалым-биле алырга, солунуң редакцияны бистин районге хемчөөн алыр-бизе чорудар чагаа бур-туун райкомунуң секретары-рыча адрестери чугула шы-наш-тыр. Бичан хемчөөн алыры, харылааны база белеп анаар. Район бичин, аял-агыялар, организациа-лар өзөөш болганда, ол аял-агыяларга аял-агыяларды кылып четтигиптер. Сөөлгу үедө парлаттыган «Хагдыган интернет» дел-алди болуп турган таварыш-ка чагааларын район хем-чөөн алыр-бизе контролюн-до алган. Брак-чоок аял-агыялар, малчынар баар корреспондентивни ма-шина-балгал-биле доораан хандыры база чугула. Биствин районда, «Шынык» корпун-тузун ийн чыл мурундуу райкомун болган СЭКП райкомунуң бюруоуна бады-лаан. Оларын аял-агыя деп-тин, өй-өиде чаап, сүмелер-

КУЛЬТУРУЛГ КИЖИ ДЕП КЫМЫЛ?

Михаил Иванович Калини-нин чугаалазы-биле алырга, «культура дугайын-да айттыгы арын чунарын-дан эгелээш, кижиниң угаан-бодалынын эңне бе-динтеринге чедир — кончук делген билишкин.» Шы-нап-ла, культурулг кижиг хой чүүд эки талалары бо-дунга сиирген болур.

Чугле даштыкы хевир талазы-биле эвес, а нинти-ледде чөптүг болуп турар чагаай аял-агыялар, билгиде-редирдин, саныш-сетинде байлактары-биле, биче сеткили-биле, эвиле, худу-дүлөчели-биле, аял-агыялары-биле үегер-чюк болуп учурут. Эстерга ком-мунисттик кижидилге-рин бир кезээ бол-ганда, идик-хенти көрүштүт кылдыр кедип билири, хой-нинти чедиринге бодун а-чорууру, кижилер-биле чу-чалажыраа, сөс-домаанын төлөтсин — бо бүтү хойну чугаалаар.

Биствин суурда беш урун-уң адазы, кижиг ортузу че-дип чоруур кижиг бар. Оон адын маңаа адаш-даа нач-чар. Оон-биле каш чыл мурунда таныкма, ара-лэ-кып, кадмы-кочжа чурттап келдивис. Ону мала-ла культурулг кижиг кылдыр билип, үнелеп чоруур мен. Оларынч бажы-балгалды кезээде ары-сикит. Урулгар кижидилгезин онза үне-леш, олче кичээтей, хары-салгазын угландырган. Ада-не уруларынга тускай будуну агылаан, бижло-теаны көөр болза, кандыг-чон номнар бар.

Хой бригадасындан кел-ген ийн малчын база ынар чагда чадады. Билет чок болганда, мурын эжелээни Бодунуң билип тура-рым-биле, культура чок чу-рунук чикетерини база чугаалааскам.

Биствин культура бажыны дапышы, суурнуң шушту-чону чыгары болза, сы-нышпас. Шала оозалян-нар бут кырынга көөр. Бир-ле натап солун концент-келгенде, чүү-даа болза, олутту эжелеп четтигип-кен. Биствин чаныыска дөрт олут хостуг. Ында анык урулгар ону эжелеп алган, мынмы-даа чагдат-пас хоржок. Холу четкен чеге карбаар, буду четкен чеге терге Дошкун-шилте-ле.

Хой бригадасындан кел-ген ийн малчын база ынар чагда чадады. Билет чок болганда, мурын эжелээни

САЙГАРЫЛГА БУГУ ТАЛАЛЫГ БОЛГАН

Тыва АССР-нин ИХМ-нин коллегиязындан

Тыва АССР-нин Иштиги херектер министерство-узуңу коллегиязы чоокта чаа болган хуралына 1989 чылда кылды чоруктан аял-агыялар тусунан үндүрген. Аңаа илеткеди Тыва АССР-нин иштиги херектер министрин В. В. КАРА-САЛ кылган.

Малды чыгым үедө эки се-миртөөс, ажаада-хайгаа-ртын экинчөөс, кем-суу-руң чедир белеткен албас, малчынарның аял-агыялар, чуртаарына таарымчалыг байдаларын тургускан чо-руктар багай салдарын чедир-турар.

Иштиги херектер орган-нарынын аял-агыялары амыгы үедө берге болган на-рын байдалдарда аял-агыялар турар деп, илеткелчи бол-ган санал бергерин дем-деглээ. 1987 чылга чедир бистин республикага кем-херек үүлдери чорук кы-зырып келген. 1988 чылдан бээр, ылаңгыя эр-кен чылым дыка көвүздөн. Чүүле 1989 чылда бестин республикага кем-херек үүл-дери чорук 7726 болган, ол дээрге мурунку чылдаа-зындан барык 38 ху өскен.

богган Ан-Довурак хоорай-ларынгу куудучуларынга дежурый-лаашкыны күш-тедирген. Милцияга дуаа чедир отрядларын тургус-кулаан. Ол ышкан чүүле Кызылга бестин корум-чу-рум туудуры-биле министр-ствонун 40 хире аял-агыя-чылары хүнүнү немей үюп турар. Ол бөлүктөр-эртен чылым ивооры — децем-бер айларда аял-агыя-буру кем-херек үүлдетиңе сөс чус хире кижини тукий, ээрлик чо-раан 480 кижин сержедир-черге экилген, 397 соок чепек аймаан, кижиг кыл-ган 16 бестаны хавырган.

Кем-херек үүлдериңизиңи каржи-дошкунушуңу талазы-биле база ылгалын турар алпарган деп, хурал-дын киржикичлери дем-деглээ. Өлүрүшүңу, аар кем-дээшкни чедир чоруктар, үптөп дээрбээшкни бол-ган күшпен чазаалашкыңи көвүздөн. Ылаңгыя Кызыл хоорайда, Танды, Улут-Хем, Чоюн-Хемчик болган Барыш-Хемчик районшарда кем-херек үүлдери чорук-тур, эң хой.

Болган Ан-Довурак хоорай-ларынгу куудучуларынга дежурый-лаашкыны күш-тедирген. Милцияга дуаа чедир отрядларын тургус-кулаан. Ол ышкан чүүле Кызылга бестин корум-чу-рум туудуры-биле министр-ствонун 40 хире аял-агыя-чылары хүнүнү немей үюп турар. Ол бөлүктөр-эртен чылым ивооры — децем-бер айларда аял-агыя-буру кем-херек үүлдетиңе сөс чус хире кижини тукий, ээрлик чо-раан 480 кижин сержедир-черге экилген, 397 соок чепек аймаан, кижиг кыл-ган 16 бестаны хавырган.

Бийдал мындыг турда, Тыва АССР-нин Иштиги херектер министрствоу бодунун аял-агыя-чурулганы каар айтырыш чогу-мчалыг шинтирилдиринче, хоорайларын болган ра-йоннарын иштиги херек-тер кидистеринин опера-тив-албан аял-агыя-чурул-ганы экинжеринче, олар-ның техника аймаа-биле хандырылгалагыч кичээ-гейни салган. Бичанган Барыш-Хемчиктин, Чоюн-Хемчиктин, Улут-Хемчин дөң шыкш мидде улуг райидилдирини онза ки-чээргейге тургускан.

Иштиги херектер орган-нарынын аял-агыялары амыгы үедө берге болган на-рын байдалдарда аял-агыялар турар деп, илеткелчи бол-ган санал бергерин дем-деглээ. 1987 чылга чедир бистин республикага кем-херек үүлдери чорук кы-зырып келген. 1988 чылдан бээр, ылаңгыя эр-кен чылым дыка көвүздөн. Чүүле 1989 чылда бестин республикага кем-херек үүл-дери чорук 7726 болган, ол дээрге мурунку чылдаа-зындан барык 38 ху өскен.

Иштиги херектер орган-нарынын аял-агыялары амыгы үедө берге болган на-рын байдалдарда аял-агыялар турар деп, илеткелчи бол-ган санал бергерин дем-деглээ. 1987 чылга чедир бистин республикага кем-херек үүлдери чорук кы-зырып келген. 1988 чылдан бээр, ылаңгыя эр-кен чылым дыка көвүздөн. Чүүле 1989 чылда бестин республикага кем-херек үүл-дери чорук 7726 болган, ол дээрге мурунку чылдаа-зындан барык 38 ху өскен.

Бо бужар херекке, кол кезинде аныктарына онза-жык турары дүврелди бол-дуран. Наркотиктиг чүүл-дери аныкпал турганы дөң эгем кеземче харыс-сал-гыга онзаашканынын 90 (%) хуузу 30 хар четпезинер болуп турар.

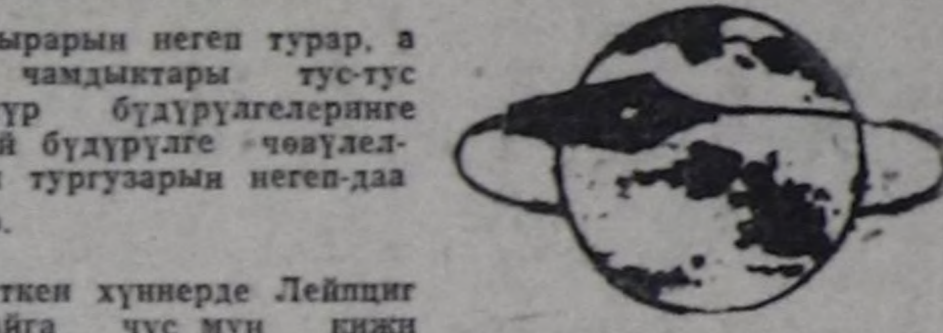
МЕДЗЛЕР

СОЛУН ЭКСПОНАТТАР

Москваның улусчу уран чүтү музейиниң коллегияларын немесип турар. Музейиниң аял-агыялары кылдыр аял-агыяларды кылдыр белектер турар. Удусту ушшөр кижилериниң аял-агыялары онза улап сонугаткан. Устыныш аял-агыяларын район-нарке музейиниң аял-агыялары экспедици-лары кылып, он садип алганы эки, солун чо-галдарын музейниң стедилерин долдуруп, делген турар.

Чыскаал митингилер

БЕРЛИН. ГДР-ниң хоорайларында болган чурт-кучмылг черлеринде лизы-буру кыгытыгыларды чыс-каал митингилер бо неделя-ның эгезинден бээр уламчы-лап келген. Оларын кир-жикчилерин негелделери, шынап-ла, лизы-буру; чам-ды митингилерин кир-жикчилери ийн чурту кат-

Эртен хунерде Лейпциг хоорайга чус муң кижиги киржикчилер чыскаал болуп эркен. Ону Германияның социал-демократтыг партия-

Кувейт — Персид мугал-дурун барыш талазы эринде турар араб чурт. Оон салды-воту онзагай байдалдык. 30-40 чылдар да оң чевиринден хой нефть курлавырын шычыл-көп тыпкан, аял-агыя бол-лоон сонда хождунгай бө-гөш чыдып калган амыды-ралдыг чоран ол чурт кар-ракка көздүр-ле сайзы-рап эгелээн.

Объективте—делегейниң чурттары

Мозамбик. Төрөөн чер-леринден дезип чорукан кижилер кончук аар-берге байдалда чурттап турар. «Мозамбиктин» национал уаурланышынын дээр ор-ганизациянын дээрбечилери чүүле эрге-чагырга орган-нарыга удуз демисекпи турар эвес, а бөдүн чурт-тавыч чоңа аш-човуданы таварыштырып, оларын эт-севиң хунаап ан турар. Чуртаткы чоң оларын үт-ээшкениңге ындашпайып, думбей арга ишти черлер-ге дезип, кылды черлерде чурттап турар. Мал-маганын, тараа-быдааның үптөккен кижилер арга-арым иштиңе баргаш, аш-чутка таварышп турар.

ЧУРУКТА: аштан-суксаан херэежен кижиги. АИМ СЭТА-нын фотоу.

